

Померање маргине¹

Бранко Златковић, *Мале приче о Вуку Караџићу (од 1787. до 1824)*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2015, 225 стр.

Књига Бранка Златковића *Мале приче о Вуку Караџићу (од 1787. до 1824)* објављена је 2015. године у издању Института за књижевност и уметност у оквиру едиције Српско усмено стваралаштво. И поред тога што је о животу и раду Вука Стефановића Караџића написан велики број студија, аутор је успео да пронађе ново и оригинално исходиште на које упућује синтагма „мале приче“ из наслова. Златковић користи усмене и писане изворе, мемоарску и путописну грађу, биографске и аутобиографске белешке, анегдоту и шаљиву причу, усмену и писану историју, домаће и стране изворе како би на другачији начин сагледао Вука. Истовремено, испитује и културолошку студију о друштвеним превирањима и стању у деветнаестовековној Србији. Монографија је другачија управо по преклопљеном представљању индивидуалног и колективног, кроз интересантну, често и духовиту, махом анегдотску грађу.

Тематика Златковићеве монографије знатно је сложенија од онога што се насловом сугерише. Нити су приче у њој заиста мале (иако је јасно да је реч о референци на Вукову категорију „малих прича“), нити говоре само о Вуку. Вук је истакао да је највеће потешкоће имао приликом сакупљања једноставних облика и кратких говорних форми јер се они заправо и не изводе, већ су део свакодневног говора и потребно их је приметити током разговора. Сличан је и задатак прикупљања такозваних малих прича са маргина великих историјских догађаја. Управо ти догађаји, на чијем фону аутор интерпретира Вуков живот и рад, обезбеђују студији широк историјски контекст. Историјска слагалица великих димензија састављена је од малих прича као делића који се међусобно уклапају у логичан и складан поредак.

Анегдотска биографија није само повест индивидуе. У њеном фокусу свакако је Вук, али се кроз ову фигуру преламају социокултурне и политичке прилике, најпре у Србији, а затим и у ширем европском контексту. У Златковићевој монографији Вук је средиште око ког се групишу анегдоте

¹ Приказ је део резултата рада на пројекту *Српско усмено стваралаштво у интеркултурном коду* (бр. 178011) Института за књижевност и уметност у Београду, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, на који је ауторка укључена као стипендиста Министарства.

везане за савременике и сараднике, као што су Доситеј Обрадовић, Саво Мркаљ, Јернеј Копитар, Сима Милутиновић Сарајлија и други, а посебно су интересантна Вукова познанства и на нов начин осветљени односи са великим личностима западне и источноевропске културе. Како се у књизи хронолошки прате Вуков живот и кретање, обухваћени геокултурни простор такође је веома широк.

Једну димензију студије чини комплексна слика друштвено-историјских и културних прилика. У њима аутор препознаје кључне тренутке Вуковог приватног живота који формирају другу, од прве нераздвојиву димензију. У Златковићевој интерпретацији изабрани догађаји приказују Вука из другачијег угла, те се фокус помера на суочавање са неоствареним обећањима, личне и пословне фрустрације, егзистенцијалне проблеме узроковане лошим материјалним стањем, сналажење у политичким и дипломатским водама, изостанак подршке институција, дволичност пријатеља, осуду од стране противника, љубавни и брачни живот, здравствене проблеме, раскорак између очекивања и немогућности њиховог остварења у датим приликама.

Ова књига далеко је од једноставне збирке анегдота о Вуку јер отвара важна питања односа усмене и писане културе кроз сагледавање Вука као усменог приповедача, Вука као јунака усменог приповедања, али и Вука као носиоца писане културе. Анегдота, у наслову поетски названа малом причом, у овој студији схваћена је на модеран начин – као фолклорна форма која не мора бити нужно усменог порекла. Неке од наведених анегдота преузете су из писаних извора који су потекли од Вукових сарадника, друге се пак приписују самом Вуку, те се кроз овај феномен отвара сложена проблематика књижевног јунака као извора фолклора о самом себи. Занимљиво је да Вук наступа као онај ко говори о појединим догађајима којих се заправо и не сећа, иако је учествовао у њима. На пример, он савременицима приповеда анегдоте везане за сопствено рођење, које је свакако морао чути из других извора, превасходно од оца, али и других сродника. На овај начин Вук успоставља ланац усмене комуникације и сам учествује у преношењу фолклора, па ова књига показује како и сами фолклористи могу постати део традицијске културе.

Мада је највећи део догађаја о којима је у овој књизи реч био познат, њиховим повезивањем у кохерентан наратив добијено је ново значење, на шта делимично утиче и ауторова одлука да студија не буде подељена на поглавља. Сама грађа инкорпорирана је у основни текст студије, комбинована са анализом и интерпретацијом, па управо тај начин представљања чини ову књигу пријемчивом и за шири читалачки круг. Томе доприноси и ауторов таленат за приповедање који не утиче на задржавање научне позиције.

Фокусирајући се на грађу која је до сада перципирана као периферна, на приче које би могле бити окарактерисане као споредне у односу на оне које се баве преломним историјским догађајима, аутор показује да ниједна прича није суштински мала. Монографија Бранка Златковића о Вуку Караџићу кроз сагледавање малих форми дотиче се проблематике односа усмене и званичне историје, приватног и јавног живота, појединца и система, културе и политике, националног и европског, преплитања усмене и писане културе, тежећи да ове феномене представи у испреплетаности и нераздвојивости, како је о њима у савременој науци једино и могуће говорити.

МА Марина Младеновић Митровић
Институт за књижевност и уметност, Београд
Е-пошта: marinamladenovic@hotmail.com